

Бакалавърска теза: Борис Стефчев
Научен ръководител: доц. д-р Ружа Маринска

Борис Стефчев
(1894 – 1983)

Борис Стефчев е художник с дълъг житейски път, оставил значителен брой художествени произведения, запазени днес в няколко частни колекции. В съвременната изкуствоведска литература ранните му композиции се определят като част от изявите на символизма в българското изобразително изкуство през първата четвърт на XX век. В паметта на културната общественост е останал като един от талантливите автори на морски пейзажи.

Роден е през 1894 г. в София и живее и твори през по-голямата част от следващото столетие. Той е второто дете в многодетното семейство на Илия и Сева Стефчеви, което живее в къща на ул. “Денкоглу”. През 1932 г. сградата е съборена и на мястото ѝ е построена жилищна кооперация. Там продължава до края на дните си да рисува в своето таванско ателие художникът и учителят Борис Стефчев.

Талантът на младия Стефчев намира своето поле за изява в годините, когато явлението символизъм в изкуството на западна Европа, а няколко години по-късно и в България, отшумява.¹ Учебните рисунки и живописни композиции на скромния ученик от Художествено-индустриалното училище в София, от класа на проф. Цено Тодоров, а след това и студент по декоративно изкуство при проф. Стефан Баджов, са оценени високо от

---

¹ Хронологическите рамки на символизма в западноевропейското изкуство включват периода 1886-1912 г. В България неговите изяви продължават до 1925 г., а и след това.

неговите преподаватели и през 1918 г. Министерството на народната просвета отпуска стипендия за продължение на образованието му в Мюнхен. Но поради военните действия в Германия, свързани с избухването на Първата световна война, той специализира в Кралската художествената академия във Виена. През първата година учи композиция и живопис в класа на полския проф. Похвалски, а през следващите две продължава обучението си в класа на проф. Юнгвирт.² Вероятно още като студент в България Стефчев се приобщава към модерните художествени увлечения на своята генерация. Продължавайки образованието си във Виена, той попада в културна среда, в която все още са актуални проблемите и естетиката на символизма и сецесиона. Творбите, достигнали до нас от този период, са повлияни както от модерните течения, така и от западноевропейските тенденции в академичното образование в живописата.

В началото на представянето на ранното творчество на художника трябва да се отбележи, че в частна колекция са запазени рисунки с молив и креда, изработени по време на следването във Виена. Шестнадесет от тях са направени вероятно през учебните часове в Академията. Това са актови рисунки на човешки фигури в цял ръст. Някои от моделите са фронтално обърнати към зрителя, други са в три/четвърти фас. Останалата част включва графични етюди към живописни композиции, изпълнени с акварел и маслени бои – „Игра с шалове”, „Проект за параван”, „Утринна симфония”, „Посрещане на изгрева”. Фигурите са очертани уверено с молив, а обемът е предаден чрез полутонове. За най-светлите части е използвана бяла креда. Силуетите са нарисувани с непрекъсната линия, точно и категорично, в различен ракурс. Очертанията не спират вниманието върху определена част от тялото, а изграждат фигурите цялостно. Релефът и обемите са постигнати с умело нанесени светлосенки, които в по-голямата част от фигурите плавно

---

² Данните са взети от служебния формуляр и автобиография на Борис Стефчев от архива на СБХ.

и балансирано достигат до кадифената мекота на тъмните тонове. В други контрастното съчетание на отделните щрихи показва майсторството и таланта на младия художник. Всъщност Борис Стефчев вече е преминал академичната си подготовка в София и това се усеща в увереността и професионалната разработка на виенските му графични етюди.

През цялото време на образованието си в чужбина художникът рисува и създава творби, чийто брой не е възможно да се установи. В своята автобиография той пише, че картините от първата му самостоятелна изложба, подредена в галерията на Тръпко Василев на ул. Аксаков през 1921 г., са рисувани във Виена. Между достигналите до нас образци, създадени през този период, има големи композиции, изпълнени на платно с маслени бои. Те показват мащабното мислене на художника, реализирано във внушителни по размер произведения. Свидетелство за амбицията на младия Стефчев да се докаже като художник в големия формат. След откриването на първата изложба в София положителни отзиви за творбите му излизат във вестниците „Дневник”³, „Ден”⁴, „Ново време”⁵. Неговите постижения в изпълнението на монументалната форма са забелязани и оценени положително от Гео Милев в списание „Везни”⁶. С няколко изречения, но много възторжено той определя същественото, което оличава картините на Стефчев – монументалният стил.

Сюжетната характеристика на ранното символистично творчество на Борис Стефчев включва няколко теми – митологични, библейски (старозаветни и евангелски), мистични, психологически. Нарисувани с младежкото вдъхновение от идеите на символизма и отлично усвоените академични уроци, тези платна разкриват опитите на младия Стефчев да представи в рамките на картинното поле битието на един невидим свят,

---

³ Н.П. Изложбата на Борис Стефчев. – Дневник, № 6617, 29 ноември 1921.

⁴ Сагаев, К. Първата изложба на Борис Стефчев. - Ден, № 235, 4 декември 1921.

⁵ Кермекчиев, А. Борис Стефчев. - Ново време, №820, 2 декември 1921.

⁶ Милев, Г. Критичен преглед. - Везни, № 9, год. III, 10 декември 1921, 179-180.

въображаем и загадъчен, и чрез изразните средства на живописца да въплъти и моделира своите преживявания във видими образи, форми и пейзажи.

Картините „Кентавър” (106/166), (фиг.1)⁷, „Персонификация на Съдбата с пясъчен часовник” (90/180), „Игра с шалове” („Женски кентавър” (120/90) и „Утринна симфония” (116/95) са с големи размери и третираат митологични сюжети. В тях са противопоставени големи живописни обеми, които засилват усещането за монументалност и приказно въздействие. В сюжета се преплитат фантазия и реалност, натуралистични детайли и мистична символика. Като психологическо внушение композициите са многопластови и търсят различни акценти в емоционалното състояние, което генерират персонажите.

Част от темите, третирани в ранното творчество на художника са повлияни от разказите на някои библейски книги – старозаветни и евангелски. В „Ева” (фиг.2)⁸ е направен интересен и своеобразен прочит на старозаветната тема за грехопадението (Бит. 2), а в „Мойсей” (фиг.3)⁹ чрез своята интерпретация на старозаветния персонаж авторът успява да ни внуши богатство от нюанси на сила, упорство и мъдрост, характерни за еврейския водач и описани в различни събития от библейската история на евреите.

Три от запазените ранни картини на художника са с християнска тематика. Те могат да бъдат определени като част от най-добрите образци, които изграждат образа на българския символизъм през 20-те години на миналия век. В „Оплакване Христово” (фиг.4)¹⁰ авторът третира нетрадиционно евангелското събитие, като освобождава сцената от излишни

⁷ „Кентавър”, 1917 г., м.б., платно, 106/166. Подп., дат.: долу, дясно, червена четка : Борис Стефчев 1917. Частно притежание.

⁸ „Ева”, ~20-те години, м. б., платно, 184/53. Подп. долу, дясно, червена четка : В. Stefchev. Частно притежание.

⁹ „Мойсей”, 1929 г., м.б., картон, 70/50. Подп., дат.: долу, дясно, червена четка : Борис Стефчев 1929. Частно притежание.

¹⁰ „Оплакване Христово”, 1920 г., м.б., платно, 140,5/187. Частно притежание.

детайли. Представяйки в едър план Христос и скърбящия ангел, Стефчев засилва психологическата експресия и превръща изображението в метафора на скръбта.

Една от картините, останали в ателието на художника след неговата кончина, е със сюжет, който напомня евангелския разказ (Мат. 28:1, Марк. 16:1-4, Лук. 24:1-3) за посещението на гроба Господен от от три жени в третия ден след неговата смърт. Според апостол евангелист Марко (Марк. 16:1) тези жени са Мария Магдалина, Мария Иаковова и Саломия. Отивайки там рано сутринта, те виждат открит и празен гроб, встрани от който седи ангел.

Борис Стефчев рисува тази история с изразните средства на модерната живопис от началото на XX век, като я зарежда с много емоционалност и експресионистични акценти, характерни за езика на символизма. Идентифицирането по този начин на персонажите дава основание да предположим, че картината може да бъде наречена „Към гроба Христов“ (фиг.5)¹¹. За съжаление платното не е датирано, а информацията от наследниците на художника е недостатъчна, за да се определи дали това е произведението, предизвикало възхищението на Гео Милев в края на 1921 г.

Интересна част от ранното творчество на художника представляват седем акварелни скици, подписани и датирани, създадени през периода 8. X. 1922 г. – 6. II. 1923 г. В тях архитектурни елементи от интериор и фасади на сграда са оформени като букви от старата българска Глаголица. В страниците на списание „Везни“ от 1921 г.¹² в статиите на Димитър Караджов – „Бъдещата опера“, и на Людмил Стоянов – „За бъдещата опера. Опит за създаване на български архитектурен стил“ се коментира идеята за построяване на нова сграда за опера в София, която да бъде с функции на „храм на изкуствата“ и да бъде изпълнена в нов български архитектурен

¹¹ „Към гроба Христов“, ~1920 г., м.б., платно, 69/106. Частно притежание.

¹² *Караджов, Д.* Бъдещата народна опера. – Везни, 1921, № 3, 131-135.
Стоянов, Л. За бъдещата опера. – Везни, 1921, № 3, 136-138.

стил. Цитираните по горе идейни проекти на Борис Стефчев, изпълнени с туш и акварел, вероятно са вдъхновени от идеите, коментирани и във „Везни”. Те са свидетелство за съпричастността на младия художник към възмущенията на културната общественост в столицата. Той не остава чужд на стремежите за създаване на родно изкуство и с един високо образован маниер изработва своите проекти.

През 20-те години на миналия век художникът създава и други творби, които носят белезите на символизма по отношение на сюжета, избора на персонажи и цялостното художествено пластично изпълнение. В „Портрет на Роза” (фиг.6)¹³ пред зрителя е изправена самоуверена млада жена, чиято визия излъчва едновременно еротика, изтънченост и мълчаливо предизвикателство. Детайлът от „Майчинство” (фиг.7)¹⁴ внушава чувство за святост и преклонение пред значимостта на този акт – раждането на новия живот и святостта на майчината любов. Усещане за необичайно състояние на човешкия дух, свобода и мечтателност навява мистичната атмосфера в „Посрещане на изгрева” (фиг.8).

Друга част от произведенията на художника, рисувани през 30-те години на ХХ век, включва картини с приблизително еднакви размери (около 29/40 см), изпълнени с маслени бои върху картон. Изключение прави „Портрет на жена с шапка” (фиг.9)¹⁵, нарисуван върху платно. Композициите са с различен сюжет - пейзажи с човешки фигури, интериор, два портрета, пазар с коне. Това, което ги обединява, е начинът, по който авторът е превърнал своите впечатления от заобикалящата го действителност в художествени произведения. Определени моменти и състояния от ежедневието на хората са преминали през ума и сърцето му и той ги

¹³ „Портрет на Роза”, 1917 г., акварел и молив, картон, 27/26,5. Подп., дат.: вдясно вертикален надпис : В. Stefchev 1917; долу хоризонтален надпис : вляво – Rosie, в дясно – Wien. Частно притежание.

¹⁴ Детайл от „Майчинство”, 1920 г., рисувана във Виена. Репродукцията е предоставена от А. Алексиев, художник и колекционер.

¹⁵ „Портрет на жена с шапка”, м.б., платно, 34,5/26. Частно притежание.

пресъздава по свой начин в картинното поле. Пластическото изграждане на композиционните елементи в тях не е отчетливо и ясно. Формата е опростена и стилизирана на места до цветни петна, при които в повечето от цитираните образци границата между тоновете се заличава, яснотата се загубва и тогава цветът действа на зрителя непосредствено като символ. Художникът е нарисувал сцени от ежедневието на човешкото битие - майки с деца седят на пейки в парк, жена плете дантела, момичета почиват, седнали на тревата, интериор на малка църква с дървен под, двама мъже играят на табла. Изобразявайки тези обикновени занимания, Борис Стефчев е успял да придаде една топла емоционалност на картините си, да загатне за смълчаните тайни и скритите вълнения на персонажите си.

Разнообразни са темите и стиловите похвати при изпълнението на ранните произведения на художника. В тях се разчитат уроците на академичното живописване, съчетани с изразните средства на сецесиона и импресионизма. Като цялостно завършени произведения, те носят ясно изразената емоционална атмосфера на символизма. Композиционните решения не са елементарна илюстрация на определен сюжет, а израз на богато художествено въображение и интелигентна интерпретация. Структурата на картините е изградена предимно от фигурални елементи, съчетани с многопланов пейзаж. Персонажите генерират различни душевни състояния и чрез техните емоции зрителят е въведен в интимния свят на художника.

Творбите, създадени през 30-те години на ХХ век, показват новия начин на художествено мислене, възприемане и интерпретиране на сюжети от младия художник. В тях се наблюдава определено противопоставяне на натурализма, изразено в опростяването и обобщаването на формите и търсене на израз и внушения чрез цветни повърхности и субективна деформация на елементи от реалната действителност. В тези платна Борис Стефчев пресъздава чувството и впечатлението си от отделни личности и

ситуации и успява да постигне живописни откровения, които навяват различни настроения и душевни състояния.

В заключение може да се обобщи, че в ранното творчество на художника, създадено с ентузиазма на младежкото вдъхновение и рамкирано с естетическата мярка, която той носи до края на творческия си път, прозира една съвкупност от нравствено-философски възгледи. Тя включва тихата вяра, умението да открива красотата в обикновения човешки живот, нежната, всеотдайна любов, преклонението пред познанието и мъдростта.

Пейзажният жанр в изкуството на Борис Стефчев. Пейзажът е част от повечето ранни символистични композиции на художника. Преди да бъде третиран като самостоятелен жанр, той е обмислено разработен фон, сред който са поставени персонажите от композицията¹⁶. Все още под влияние на академичното си образование, авторът се придържа към структурата на класическия пейзаж, характерен с постепенния преход от близки към далечни планове. Подчертаването на небето като елемент от пейзажната живопис е толкова осезателно, че би могло да бъде предмет на отделен изкуствоведски анализ.

След завършване на специализацията във Виенската кралска художествена академия младият художник започва работа като учител по рисуване. През почивните дни и ваканциите пътува сам или с приятели извън София и непрекъснато рисува. Повечето пейзажи от това време са изпълнени върху картон и изобразяват борови гори и планински извори край Рибарица и Вършец, житни полета и цветни поляни с козички в околностите на София, жизнерадостни перачки край вировете и реки, над които се издигат величествени силуети на планини. Това са композиции, създадени с неподправено възхищение от красотата на заобикалящата го действителност.

---

¹⁶ Това са цитираните по-горе произведения „Кентавър”, „Игра с шалове”, „Къпещи се”, „Посрещане на изгрева”, „Изгонването от рая”, „Прегръдка”, „Утринна симфония”.

Уловени мигове от многобройните състояния на природата и провинциалната романтика.

Българската живопис през 20-те и 30-те години на миналия век е вдъхновена от идеите на Движението за родно изкуство¹⁷. Във фолклорно-романтичен план художниците търсят израз на родното и отразяват върху платната си местности, свързани с историческото минало на България, църкви и манастири, улици и къщи с възрожденска архитектура. Съвременник на тези тенденции в изобразителното изкуство, Борис Стефчев пресъздава същите теми и сюжети. Проследявайки хронологията на пейзажните му платна през годините, прави впечатление постепенното изключване на човешките фигури и животни – перачки, козички, хора и коне на хармана – и изобразяване само на природни елементи. Тези пейзажи обхващат панорамни изгледи с широки зелени поля и планински възвишения или са изградени от обобщени цветни регистри, които припомнят естествената красота на летните полски цветя и оранжево златистия пламък на зрелите житни класове. Въпреки че са освободени от човешко присъствие - няма ги потъналите в мечтателен унес девойки или призрачните силуети на къпеци се момичета от ранните творби, в атмосферата се усеща пулсация на спотаени чувства и настроения, изразени от художника чрез съчетанието на различни природни форми, изпълнени в сложна цветова гама (фиг.10)¹⁸.

След 1927 година Борис Стефчев посвещава по-голямата част от творчеството си на морския пейзаж. Преди първата си среща с морето той рисува горски вирове и реки, скали край водна повърхност. Едновременно с живописната атмосфера успява да загатне и усещане за присъствието на нещо непознато, мистично, спотаено сякаш в мрачните пространства,

---

¹⁷ Коларски, В. Българска пейзажна живопис, С. 1979, с. 80.

¹⁸ "Гора", 1934 г., м. б., платно, 93,5/73. Подп., дат.: долу, дясно, червена четка : Борис Стефчев 1934. Частно притежание.

недокоснати от слънчевата светлина (фиг.11)¹⁹. Мистичност и внушение за необичайно състояние на някои природни елементи създават специфичния облик на повечето от пейзажите на Борис Стефчев. Тези компоненти прозират и в интерпретацията на почти всичките му картини, свързани с природата на морето.

Малко са художниците от съвременната история на българското изобразително изкуство, посветили толкова голяма част от творчеството си на морския пейзаж като Борис Стефчев. Прецизно наблюдение и голяма всеотдайност са вложени още в първите му марини. Характерно за тях е това, че в едър план са изобразени високи морски вълни, поели безвъзвратния си път към брега (фиг.12)²⁰. По-голямата част от картинното поле е изпълнена с водна маса, чиято тежка материалност се усеща в наситената и сложна цветна гама, преминаваща от тъмния регистър на кафяво, синьо, зелено и охра към светлите нюанси на синьо, охра, жълто и бяло. Взаимоотношенията на формите (вълни и гладка повърхност, небе и облаци) и взаимодействието на цветовете, създават усещане за динамичността на морската природа и силата на енергията, която носят в себе си морските вълни. Те са изградени в сложно композирана цветна тоналност. С много тънък усет е пресъздадено разпространението на светлината и пречупването ѝ през водната повърхност. Играта на светлини и сенки подчертава движението на водната маса и изгражда част от динамичната характеристика на композициите. Прави впечатление, че авторът рисува със специално внимание всеки детайл. Фини движения на четката оформят спокойна водна повърхност или надигащи се вълни и поставят като своеобразен акцент бялата пяна на високите гребени.

Съчетанието на морския пейзаж с хора на плажа внася нова емоционалност в марините на Борис Стефчев (фиг.13)²¹. В единадесет от

¹⁹ „Рибарица”, 1933 г., м. б., платно, 117,5/96,5. Подп., дат.: долу, дясно, червена четка : Б. Стефчев 1933. Частно притежание.

²⁰ „Море”, м. б., платно, 76,5/97,5. Частно притежание.

²¹ „Море, птици и четири женски фигури”, м. б., картон, 50/70. Частно притежание.

запазените в частни колекции платна авторът прави опит да предаде наблюденията си върху човешкото поведение в различни ситуации край морския бряг. В процеса на издирване и репродуциране на произведения на художника в една колекция бяха открити картините, рисувани с маслени бои, а в друга – бележник, в който авторът е скицирал фигури на хора, разположени на плажа. Графичните фигури наблюдаваме пренесени в живописното платно и изпълнени с цвят. В повечето композиции са изобразени групи от хора, обърнати към сините вълни. В други самотни силуети се разхождат край морето или при залез слънце се сбoguват с последните ласки на спокойни вълни. Нарисувани са със свободно нанесена мазка без натурното описание на човешката фигура. Водната повърхност е изобразена със сложен цвят. Загатнати са вълни, отблясъци и хоризонт, граничещ с небе, като цветовете не пресъздават реалната действителност. Формите и цветовете са усетени с друго настроение и са изразени с различен живописен език.

В някои от морските пейзажи Борис Стефчев вмъква допълнителни мотиви като кей, мостик, лодки. По свой начин тези елементи изграждат интимната атмосфера на определени кътчета от морския бряг и напомнят за човешкото присъствие. Въпреки идилията, която навяват, композициите отново звучат мащабно. В тях винаги присъства огромно морско пространство, съчетано с небе, или скали, които се вписват хармонично в цялостното изграждане на платната.

Внушението за огромно пространство и динамична водна материя е най-осезателно в освободените от човешко присъствие морски пейзажи (фиг.14²², фиг.15)²³. Повечето от тях са платна с големи размери. В широки хоризонтални планове се изправят монолитни вълни, скали и небе. Едно

²² „Море”, 1969 г., м. б., платно, 115,5/170,5. Подп., дат.: долу, дясно, червена четка : Борис Стефчев 1969 4.V. Частно притежание.

²³ „Море” 1969-1970 г., м. б., платно, 98,5/209,5. Подп., дат.: долу, дясно, червена четка : Борис Стефчев 1969-1970. Частно притежание.

равновесие в природата, усетено от художника като взаимодействие на различни сили – движението на водата, сблъсъкът на вълните с морските скали, проникването на енергията, излъчена от слънцето. Елементите от композициите са предадени във форми и цветове така, че създават усещане за порядък и хармония. Това възприятие се засилва и от постигнатата много добра кореспонденция на близки и далечни планове. Драматизмът на надигащите се вълни в предния план сякаш е потопен в спокойното сияние на небесния хоризонт. Светлината е вътре в морските пейзажи на Борис Стефчев. Тя се разлива от ясно слънчево небе или прозира през ефирните силиуети на цветни облаци, чертае пътеки по морската повърхност или сияе в белия гребен на високите вълни. Подчертава тяхното великолепие и се спуска върху морския релеф, като предава своята енергия в цялото пространство. Вероятно дълги часове на наблюдение и съсредоточено виждане са били необходими на художника, за да успее да пресъздаде така живописно сложната и непрекъснато променяща се морска природа. Да нарисува платна, в които можеш да потънеш. След съприкосновението с огромното водно пространство в неговите марини, многообразните конфигурации на вълните, живописната игра на светлини и сенки върху морската повърхност, илюзията за искрящия блясък на морската пяна, усещаш прилив на сили, с които зарежда красотата на природата. С изкуството си Борис Стефчев напомня, че тези сили са само една малка част от безкрайния енергиен заряд на Вселената. Дава ни възможност да почувствуваме нашето съществуване едновременно с живота, съществуващ под различни форми в заобикалящото ни пространство.

Портрети и други произведения. Портретите, макар и малко на брой, откриват възможност за прибавяне на нова информация към характеристиката на творчеството на художника. Те включват платна, изпълнени с маслени бои, и рисунки с молив. Живописните портрети представят моделите в профил, фас или 3/4, глава в едър план, допоясно или

изображение на цялата фигура. Те са различни и по отношение на размера на платната, пластичното изграждане на образите и постигнатото психологическо състояние. Възпроизвеждат индивидуалните черти на персонажите и умело предават характерните им особености, емоционалност и специфична душевна нагласа.

Автопортретите представят художника в различни години от неговия живот. Във всеки един от тях той е с лице, обърнато към зрителя в $\frac{3}{4}$, винаги застанал пред своя статив. Фонът е неутрален, с изключение на „Автопортрет с море”²⁴. Няма намек за отношение към обществото, отделни личности или интереси, които би могъл да сподели със зрителя. Той е затворен в своя живописен свят с платното и палитрата и само морето е успяло да го предизвика, за да бъде включено като материя, завладяла изцяло жизненото му пространство. В автопортретите винаги търсим някакво саморазкриване на автора, непознат разказ, загатнат в изображението. Разказът на Борис Стефчев е пестелив и сдържан, но все пак открива една основна истина за неговата личност – голямата му всеотдайност към изобразителното изкуство (фиг.16).

Художникът е третирали различни жанрове в своята работа. Досега са регистрирани четири негови натюрморта с цветя, с малки размери и сходна стилово-пластична характеристика. В тях умело е предадена спецификата на различните материи на предметите, заобикалящи цветята. Верен на своя усет да улавя и създава особена атмосфера в сюжетите си, и тук той успява да внуши различни настроения с падналия стрък на цвете, небрежната подреденост на розите или с увяхващата красота на маргаритите. В архива на художника, съхранен в Централния държавен архив, са запазени две фотокопия на стъклописи, изработени от него. В първото изображение седнала на трон жена е протегнала ръце към четири различни, коленичили

²⁴ „Автопортрет”, 1962 г., м. б., платно, 80/60. Подп., дат.: долу, дясно, червена четка : 12 XII 1962 Борис Стефчев. Частно притежание.

женски фигури. Зад нея е застанал мъж с меч в лявата ръка, корона и нимб. Гърбът на копието е с надпис: „Стъклопис „Обединена България”, изработен и композиран от мен като учител в единадесето софийско народно училище „Екзарх Йосиф”, сега унищожен в 1939 г. Стефчев.” Второто изображение е с дете в центъра на композицията, заобиколено от разнообразен и вероятно пьстър (копията са черно-бели) флорален и животински свят. Гърбът е с надпис : „Стъклопис детска градина. Унищожен.”

Племенницата на художника Сева Стефчева, живяла с него до последните му дни, потвърждава, че той е автор на цитираните стъклописи. Тя разказва, че художникът се е занимавал и с изработване на скулптура. В семейството е запазена негова пластика, наречена „Падането на Икар”. Съхраняват и скици и рисунки, част от които са проекти за скулптура, осъществени, но днес с неизвестна съдба.

В частната колекция на Александър Алексиев е запазен дърворез с приблизителни размери 18/15 см, отпечатък от него, както и отпечатък от друг дърворез на художника, чиято матрица не е съхранена. В същата колекция се намира и икона на Богородица с Младенеца, нарисувана от Борис Стефчев.

В изданието „Гео Милев. Пътят към свободата” от 2002 г., на стр. 447 доц. Р. Маринска публикува биографични данни за Борис Стефчев и свои впечатления от работата му в храм-паметника в Гюешево на падналите в Балканската, Междусъюзническата и Първата световна война. Публикувана е и репродукция на изображението на Йоан Кръстител от иконостаса в Гюешево.

Цитираните по-горе скулптурни и графични произведения, както и религиозната живопис, допълват характеристиката на Борис Стефчев като творец, посветил живота си на изобразителното изкуство в почти всичките му форми.

Списък на илюстрациите:

1. “Кентавър”, 1917 г., м. б., платно, 106/166. Подп., дат.: долу, дясно, червена четка: Борис Стефчев 1917. Частно притежание.
2. “Ева”, ~20-те години, м. б., платно, 184/53. Подп. долу, дясно, червена четка : В. Stefchev. Частно притежание.
3. “Мойсей”, 1929 г., м. б., картон, 70/50. Подп., дат.: долу, дясно, червена четка : Борис Стефчев 1929. Частно притежание. Репродукцията на картината е предоставена от Александър Алексиев, художник и колекционер.
4. “Към гроба Христов”, ~1920 г., м. б., платно, 69/106. Частно притежание.
5. „Оплакване Христово”, 1920 г., м. б., платно, 140,5/187. Частно притежание.
6. “Портрет на Роза”, 1917 г., акварел и молив, картон, 27/26,5. Подп., дат.: в дясната страна вертикално надпис : В. Stefchev 1917; долу хоризонтално надпис: вляво – Rosie, вдясно - Vien. Частно притежание.
7. Детайл от “Майчинство”, 1920 г., рисувана във Виена. Репродукцията е предоставена от Александър Алексиев, художник и колекционер.
8. ”Посрещане на изгрева”, ~20-те години, м. б., платно, 158/102. Частно притежание.
9. “Портрет на жена с шапка”, м. б., платно, 34,5/26. Частно притежание.
10. “Гора”, 1934 г., м. б., платно, 93,5/73. Подп., дат.: долу, дясно, червена четка: Борис Стефчев 1934. Частно притежание.
11. “Рибарица”, 1933 г., м. б., платно, 117,5/96,5. Подп., дат.: дясно, долу, червена четка : Б. Стефчев 1933. Гръб с надпис : “Здравей Ванюшке, Рибарица 1935.VIII.” Частно притежание.
12. “Море”, м. б., платно, 76,5/97,5. Частно притежание.
13. “Море, птици и четири женски фигури”, м. б., картон, 50/70. Частно притежание.
14. “Море”, 1969 г., м. б., платно, 115,5/170,5. Подп., дат.: долу, дясно, червена четка: Борис Стефчев 1969 4.V. Частно притежание.
15. “Море”, 1969-1970 г., м. б., платно, 98,5/209,5. Подп., дат.: долу, дясно, червена четка: Борис Стефчев 1969-1970. Частно притежание.
16. “Автопортрет”, 1962 г., м. б., платно, 80/60. Подп., дат.: долу, дясно, червена четка: 12 XII 1962 Борис Стефчев. Частно притежание.

1. “Кентавър”, 1917 г., м. б., платно, 106/166. Подп., дат.: долу, дясно, червена четка: Борис Стефчев 1917. Частно притежание.

2. "Ева", ~20-те години, м. б., платно, 184/53. Подп. долу, дясно, червена четка : В. Stefchev. Частно притежание.

3. “Мойсей”, 1929 г., м. б., картон, 70/50. Подп., дат.: долу, дясно, червена четка : Борис Стефчев 1929. Частно притежание. Репродукцията на картината е предоставена от Александър Алексиев, художник и колекционер.

4. “Към гроба Христов”, ~1920 г., м. б., платно, 69/106. Частно притежание.

5. „Оплакване Христово”, 1920 г., м. б., платно, 140,5/187. Частно притежание.

6. “Портрет на Роза”, 1917 г., акварел и молив, картон, 27/26,5. Подп., дат.: в дясната страна вертикално надпис : В. Stefchev 1917; долу хоризонтално надпис: вляво – Rosie, вдясно - Vien. Частно притежание.

7. Детайл от "Майчинство", 1920 г., рисувана във Виена. Репродукцията е предоставена от Александър Алексиев, художник и колекционер.

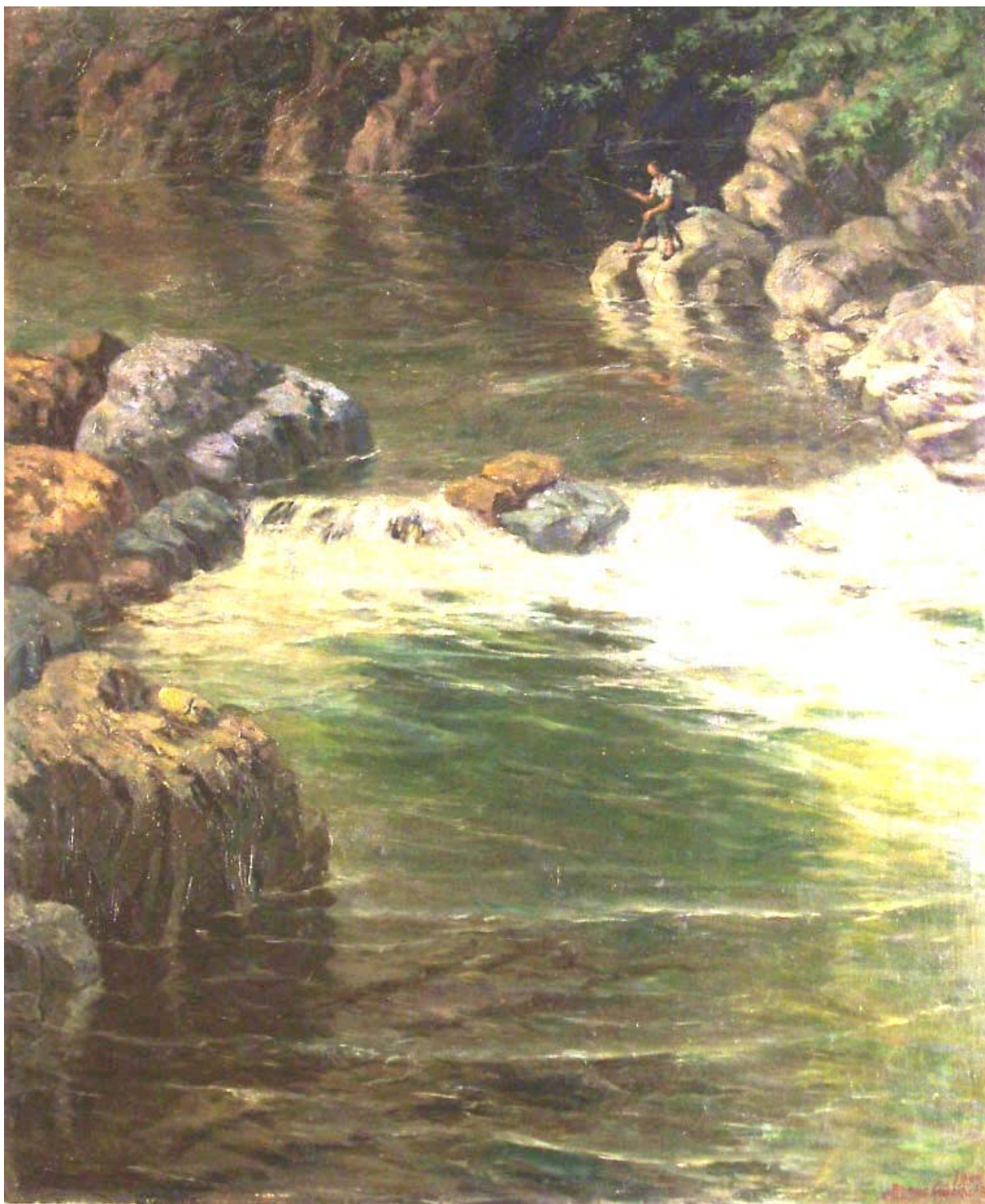
8. "Посрещане на изгрева", ~20-те години, м. б., платно, 158/102. Частно притежание.

9. “Портрет на жена с шапка”, м. б., платно, 34,5/26. Частно притежание.

10. “Гора”, 1934 г., м. б., платно, 93,5/73. Подп., дат.: долу, дясно, червена четка: Борис Стефчев 1934. Частно притежание.

11. “Рибарица”, 1933 г., м. б., платно, 117,5/96,5. Подп., дат.: дясно, долу, червена четка:
Б. Стефчев 1933. Гръб с надпис : “Здравей Ванюшке, Рибарица 1935.VIII.” Частно притежание.

12. “Море”, м. б., платно, 76,5/97,5. Частно притежание.

13. “Море, птици и четири женски фигури”, м. б., картон, 50/70. Частно притежание.

14. “Море”, 1969 г., м. б., платно, 115,5/170,5. Подп., дат.: долу, дясно, червена четка: Борис Стефчев 1969 4.V. Частно притежание.

15. “Море”, 1969-1970 г., м. б., платно, 98,5/209,5. Подп., дат.: долу, дясно, червена четка: Борис Стефчев 1969-1970. Частно притежание.

16. "Автопортрет", 1962 г., м. б., платно, 80/60. Подп., дат.: долу, дясно, червена четка:
12 XII 1962 Борис Стефчев. Частно притежание.